

İsmail Onarlı

Alevilik; Kur'an-ı Kerim'in yorumlanması ve yaşama geçirilmesi açısından, diğer İslami görüş ve uygulamalar olan; Sünni ve Şii anlayışlarla temelde karşıttır. Alevi öğretisi Kur'an'ı baz alarak inancının ve hayat tarzının odağına insanı yerleştirir. Bütün insanlar diline, ırkına, rengine, cinsine bakılmaksızın eşit ve kardeştir. Alevilik'te sevgi, paylaşım, mutluluk, özgürlük, adalet herkesin doğal bir hakkıdır. Alevilik'te insanın insanı sömürmesi yoktur. İnsanların doğuştan sahip oldukları hakları ve özgürlükleri vardır ki; bu husus Kur'an'da emredildiği için Alevilik'te uygulanmaktadır. Kadın ve erkek için eşit olarak emredilen "Allah'ın Buyruğu" evrensel hukuk normlarının da oluşturur ki, tüm bu olgular Alevilerin toplumsal ilişkilerinde hayatiyet kazanmıştır.

Hız. Muhammed; sınıf, dil, din, ırk, cinsiyet, kültür, gelenek-görenek, sosyo-ekonomik durum, düşünsel ve felsefi inanç da ayırım gözetmeksizin, tam bir eşitlik içerisinde ve gönüllük temelinde, Medine'de toplum mühendisliği tasarımı ve mutabakatı olan bir "Toplum Sözleşmesi" bağtılar. Bu sözleşmeyle getirilen bugünkü Alevilik Kurumlarına Kur'an bağlamında kısaca değinerek ilişkilendireceğiz ve tanımlayacağız.

1. MEDİNE VESİKASI

Mekke'li Müslümanlar Nisan ayından itibaren 16 Temmuz 622 gününe dek Medine'ye Hicret ederler. Hız. Muhammed; hicretin daha ilk aylarında, Enes İbn-i alik'in evinde Mekke'li Muhacir ile Medineli Ensar'ın aile reislerini ya da vekillerini toplayarak bir "şura" oluşturur. Bu şura 23 maddelik ortak hareket etme ve Müslümanları nasıl yöneteceklerine ilişkin bir sözleşme hazırlarlar.

Daha sonra bu sözleşme; Medineli Yahudileri, Hıristiyanları, Müşrik Arapları, çeşitli Kabilleri ve tüccarlar kapsayacak şekilde ve gönüllü olarak iştiraklarıyla genişletilerek Mutabakat sağlanır ve 52 maddeye çıkarılarak "sosyal bloklar" arasında akdedilir.

"Medine Vesikası" denilen bu toplum sözleşmesi; "Medine Site Devleti"nin yapısal erkinin yazılı belgesini gösterdiği kadar, "İlk İslam Anayasası" olmasından dolayı da önem arz etmektedir.

Medine Vesikası'nı İslam alemine Prof.Dr.Muhammed Hamidullah tanıtırken, (1) Tükiye gündemine Ali Bulaç getirerek tartışılmasını sağlamıştır.(2)

Dünyada ve Türkiye'de Sol ve İslami çevrelerce bu belge "toplum tasarımı" açısından çok tartışılmasına rağmen; benim dışımda Alevi yazarlarınca gündeme getirilip

tartışılmamıştır.(3) Halbuki, Medine Vesikası "İslami Nizam" içinde Aleviliğin temel belgesini ve bakış perspektifini oluşturmaktadır. Ne hikmetse çok sayıda kitap yayın-layan ve medyatik Alevi yazarlar; Ali Bulaç'ın aktüel gündemleştirdiği bu tarihsel belgeyi görmemezlikten geldiler. Çünkü bu tip yazarlar "sistemin" öngördüğü ve proğ-ramladığı gündemin dışına çıkmaya cesaret edememektedirler. Ya da ideolojik neden-lerle kaygı duyduklarından bu konuya girmememeyi tercih etmişlerdir.

Medine Vesikası'yla çok kültürlü,çok kimlikli,çok inançlı bir toplum öngörölmele birlikte, aynı zamanda seküler, özgürlükçü, eşitlikçi ve paylaşımcı bir toplumsal yapının da temelleri atılmıştır.

Medine Vesikası'nın 2.maddesi gereği olarak "İslami toplum" için "ahdi kardeşlik, organizasyonu şart koşulmuştur. Bu ilke ve Medine Site Devleti sosyal yapısı daha sonra İmam Cafer-i Sadık tarafından "Buyruk"da "Rıza Kenti" şeklinde tasarı haline dönüştürülmüştür.(4)

Hız.Muhammed tarafından uygulanan "Kamil Toplum" projesi ve "kentsel yaşama biçimi" ile bu tasarımın temel taşı "musahiblik kurumu"; üç halifeler (Bekir-Ömer-Osman) ve Emeviler döneminde kaldırılmıştır. Halbuki bu uygulamalar Kur'an'ı bir emir olup, Hız.Muhammed'de gerçekleştirmiştir. Hız.Ali yanlılar bu projeyi sonuna dek savunarak bugüne dek "ütopya" olarak gerirmişlerdir. Aleviler tarihsel süreç içinde bu projeyi zaman zaman hayata geçirmişlerdir.

Hız.Muhammed'in hicretine izafeten adını "Dâr-ul Hicra" koyan Karmatiler ve Nizari İsmailileri; 9 ve 13.yüzyılda bugünkü Suriye,İrak,Azerbaycan,İran ve Orta-Asya (Horasan) bölgesinde ki yerleşim yerleri ve kalelerinde "Rıza Şehri" toplum modelini uygulamışlardır.Bunun en somut örneği "Alamut Kalesi"dir.(5)

2. MUSAHİBLİK KURUMU

Hız.Muhammed'in ihdas ettiğı Musahiblik Kurumu, Allah tarafından emre-dilmiştir. Hicretin ilk aylarında kardeşlik akdi ve ikrârı; 45'i Muhacir ve 45'i de Ensar'an olmak üzere 90 aile arasında topluca törenle yapılmıştır.Bu tören esnasında Hız.Muhammed'de Hız.Ali ile musahib olmuşlardır.Aynı zamanda Hız.Ali'yi Peygamber kendisinin vekili olduğunu ilân etmiştir.

Daha sonra Hız.Muhammed; sahâbilerine ikişerli aileler halinde kardeşlik ikârı verdirerek, "musahib kavline" almış ve biat ettirerek akidleştirmiştir. Bu konuda, "Sahih-ı Buhari"de; 'Muâhât:Kardeşleşme Akdi'ne dair bilgiler yer almaktadır.(6)

Musahiblik: Kur'an-ı Kerim'in Enfal Suresi 72,73; Tevbe Süresi 100,117; Haşr Suresi 9.nuncu Ayetlerine dayanmaktadır. Emevi İslam'ın reddettiğı bu ayetler, Aleviler Allah'ın buyruğı olarak buğıne dek uygulayarak, "olmazsa olmaz" kuralı haline getirerek içselleştirmişlerdir.

Musahiblik: "Hakk-Muhammed-Ali Yolu"na giren iki bireyin/iki ailenin bir bütünlük sağlayarak; "canı cana,malı mala katıp", eşitlikçi-ortakçı-paylaşımçı bir toplum yaratmanın ilk adımıdır.

Alevilik'de musahiblik ikrârı; Sebe Suresi 45. ve 46. Ayetleri göre "Mürşid-Pir-Rehber" nezaretinde "ikrâr vermek" suretiyle; Fetih Suresi 10. ve 18. Ayetler gere-ğince, "cemaat"ten "rıızalık" almak şartıyla, "görölüp-sorularak", Ayn-i Cem ile edâ ve icra edilir.(7)

Musahib kardeşler arasında "yârin yanağı hariç" her şey ortaktır. Nisa Suresi 33. Ayet'de "...Yeminlerinizin "akid ile) bağladığı kimselere de kendi paylarını verin..." buyurmaktadır ki; musahib kardeşlerin biri diğlerinin mirascısı ve hak sahibi olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, Enfal Suresi 75. Ayeti de bu konuda kesin emir vardır.(8)

3. DÂR KURUMU

Aleviler hukuk kurallarını; Kur'an ve On İki İmam Öğretisi ile Türk tüzesi-

örfü-töresini baz alarak Dâr kurumsallığı çerçevesinde ve tapınma ritüelliği içerisinde

çözümlenmiştir. Alevi Fıkıhı (huhuku); İbadetler,Dünyevi konular ile Berzah ve Ahiret

alemiyle ilişkin olmak üzere üç bölümde toplanmıştır.

Dâr Kurumu'nun temel dayanak noktası, Medine Vesikası'dır. Hz.Muhammed'in

Medine'de uyguladığı "hukuk ve adalet sistemi"ne göre, kendisi İslam toplumunun yargılama mercinin "hakimi" konumundadır. Diğer sosyal blokların ise, "hakemi" durumundadır.Çünkü çok hukuklu bir sistemle idare edilen Medine'de, mahkemeler

Farklı inançtaki cemaatleri onların hukuku normlarına göre yargılamaktaydılar. Devlet

Başkanı da olan Hz.Muhammed bütün toplum katmanlarına karşı eşit mesafedeydi.

Uygulama açısından Alevilik'teki Dâr'da da aynı sistem geçerli olup, bir nevi toplumsallaşmış halk mahkemesi niteliğindedir. "Ahmed-i Muhtar Makamı ya da

Tah-ı Muhammediyye"de post'da oturan bir Alevi Mürşid Dedesi kendi talipleine

karşı hakim (Yargıcı) konumunda, diğer Müslüman veya gayr-i müslim topluluk,birey

ve cemaatlere karşı “adil tarafsız hakem” konumunda olup, canların (bacılar ve sofular)

jüriliğinde hukuksal görevlerini yapar.

Alevi toplumunun hukuksal sorunları; şikayet, sorgulama, yargılama,aklama veya

cezalandırma 8 tipte icra edilen Dâr kurumu içerisinde çözümlemmiştir. Buyruk'taki

ilkeler çerçevesinde ve 12 Burç Ceza cetveline göre infaz işlemi yapılır. Alevilik’de ölüm

cezası yoktur. Ölüm cezası yerine, bu fiili işleyenin malları ve mülkleri elinden alınarak

mağdura verilir, yapanda ömür boyu sürgüne gönderilir.

4.CEMEVİ VE AYN-İ CEMLER

Hz.Muhammed; Mekke’de “Vahy”leri tebliğe başladıktan birkaç yıl sonra gizli

bir örgütsel yapı oluşturur. İslâmi cemaati yönetmek ve ibadetleri eda etmek için bir

evi karargah olarak kullanırlar.

“Dâr-ün Nedve” denen bu “cemaatevi” gizli bir cemevi’dir. Enfal Suresi 30.Ayet-

te bu husus belirtilmektedir.(9)

Araf Suresi 31. Ayet’te cemevi tanımlandığı gibi, yapılacak işlerde anlatılmak-tadır. (10) Hac Suresi 34. Ayet’de belirtilen hususlar ve “mensek” terimi cemevi ile

yıllık “görgü cemi” tanımlayarak, farz olduğunu belirtmektedir.(11)

Mekke’de “Dar-ün-Nedve” de oluşturulan ve İslami toplumu yöneten “şura”ya,

Hız.Muhammed’in “danışma organı”na “Kırklar Meclisi” denmektedir. Bu meclisin

eda ettiği ibadet tarzına da “kırklar cemi” denir.

Gizli bir örgüt gibi faaliyet gösteren “kırklar meclisi”, 615-618 yıllarında yetkin-leşir ve geniş bir örgütlenme ağı kurar. Medine’ye 12 İslam ailesi göndererek koloni oluşturur ve tebliğle görevlendirilir. Hz. Muhammed artık Mekke’de barınamayacağı-

nı anlayınca üç yıl boyunca Medineli’lerle gizlice görüşmeler yapar. Ve bu görüş-meler sonucunda “3 Akabe Biatı” gerçekleştirir. Kırklar Meclisi’nin organize ettiği bu

biatlar sonucunda da Hz.Muhammed, Medine’ye 622’de göç eder.

Hız.Muhammet; Medine'ye varışına mütakip bizzat kendisinin "mimar ve mü-hendis" lik tasarımını yaptığı ve yapımında da bir işçi gibi çalışarak "külliye" inşa eder. Bu mekam, Hâce Bektaş Veli ve Şahkulu Dergahlarının özelliğine sahip ve işlevsel tarzda idi. Külliye o günkü yapı malzemeleri olan, tuğla, kerpiç ve ahşap kullanılmak suretiyle ana bina ve müştemilatı inşa edilir. Hız.Muhammed'in kendi evinde

bulunduğu bu külliye; ibadethane, aşevi, konukevi, at ve develerin kaldığı ahırlar, tüccarların mallarının pazarladığı avlu, okul gibi çok amaçlı bölümlerin olduğu büyükçe bir yapıdır. Hız.Muhammed'in kurduğu okula da "Suffa Okulu" denmektedir ki, ilk İslam Üniversitesidir.(12) Kadın ve erkeklerin öğretim ve eğitim gördüğü bu okulda başta Hız.Muhammed olmak üzere, Kırklar Meclisi'nin üyeleri her konuda dersler vermekteydiler. Daha sonralar "Mescid-i Nebevî" denecek olan bu külliye

ilk kurulmuş olan resmi cemevi'den başka bir şey değildir. Cemevleri; Karmati ve

İsmaililerin "Dâr-ül-Hicra"larının "mikro" örnekleridir.

5. Hız.MUHAMMED ile Hız.ALİ'nin CEM'deki KONUMU

ve DEDELİK KURUMU'nun OLUŞUMU

Hız.Muhammed; gelen "vahy"leri tebliğle görevli bir Nebi/Resûl olmasının yanın da Kırklar Meclisi tarafından seçilmiş bir "Mürşid"dir. Yine bu meclisçe de

Hız.Ali, "Rehber" ve Resûlullah'ın vekili olarak seçilir. Bu nedenledir ki, Hız. Muham-med: "Ben ilmin şehriyim Ali de onun kapısıdır. İlim isteyen kimse onun kapısından gelsin" mealindeki hadisi ile "Ali Kur'an-ı Natık"tır buyruğu, Alevi Cemlerinde bu

iki ulu kişinin yerini ve önemini belirtmeye yetmektedir. Kırklar Meclisi'nde mürşid ve

rehber seçimi bugünkü anlamda "Dedelik Kurumu"nın oluşmasına temel dyanak sağ-

lamıştır. Bu kurumsallığa "Pirlik Makamı"nda Hâce Bektaş-i Veli eklemlemiştir.

Alevi inancına göre; Hz.Muhammed okur-yazar olup, büyük dahi bir feylesof-

tur. Peyganberin torunlarından, 5.İmam Muhammed Bakır (676-735); "Peyganber

kesinlikle okuma yazma bilmez bir cahil değildi. Aksine 70 dile yazılı ve sözlü olarak

hakimdi ve her kim ki, O'nu bir cahil olarak tanımlarsa o kâfirdir."Demektedir.(13)

Hz.Muhammed, okul açıp pozitif bilimleri okutan ve aynı zamanda öğretmenlik

yapan bir peyganberdir. Bazı Sünnilerin belirttiği gibi "ümmi" değildir. Suffa Okulu

ile ilgili Bakara Suresi 273.Ayet bunun en büyük delilidir.

6.KIRKLAR

Hız.Muhammed döneminde ki Kırklar Meclisi devrin alimlerinden olmuştur. Çeşitli ırklara mensup meclis üyeleri gönüllülük temelinde birebir eşit İnsan-i kamil

kişileridir. Bu seçkinler topluluğu 17'si kadın ve 23'ü erkek olmak üzere 40 insan ay-

nı zamanda, Hız.Muhammed'e gelen "Vahy"leri ilk duyan ve yorumlayıp uygulayan-

lardır. Süreç içerisinde ölümler nedeniyle Kırklar Meclisine sayıyı tamamlamak için

"Asabı Suffa"dan yeni elit insanlar alınmıştır. "On Yedi Kemerbest"lerde bu meclisin

üyelerindendir. Hız.Ali döneminde de Kırklar Meclisi devam etmiştir. Kadın ve erkek

olmak üzere 50 civarında insan bu mecliste görev almışlardır.Kırklar Meclisinin bazı

üyeleri şunlardır:

Hız.Hatice, Hız.Ali, Hız.Fatıma, Hız.Hamza, Selman-ı Farisi, Kürt Gavan, Türk Süreyc, Ümmü Selame, Ebû Hureyre, Rahib Hanzele, Revaha, Maz'un, Ali Kanber, Cafer-i Tayyar, Ebu Zerr-i Gaffari, Cabir-i Ensari, Malik-i Eşter, Abdullah İbn-i Abbas, Abdullah İbn Sebe, Ebu Derda, Cömert-i Kassâb, Muhammed bin Ebubekir, Ammar İbn-i Yaser, Süheyl-i Rumi, Mikdât , Bilal-i Habeş.....

Kırklar Meclisi üyelerinin kemer bağlayıp el verdiği müştehid sufiler; İslam

coğrafyasında mürşid olarak; Hankah, Tekke ve Zaviyelerinde gerçekleştirdikleri eğitim ve öğretimle toplumu irşat etmişler ve yönlendirmişlerdir.

7. MİRAC VE KIRKLAR CEMİ

Hz.Muhammed'in Allah ile konuşma olayına İsrâ veya Mirac denmektedir

615 - 625 yılları arasında birkaç kez gerçekleşen bu olayların "ruhânî" ve "bedenî"

olduğu konusunda İslam alimleri fikir birliğinde değillerdir.

Prof.Dr.Hamidullah (14) ve Prof.Dr.Öztürk (15): Hz.Muhammed'in uyku

ile uyanıklık arasında iken birkaç kez İsrâ (gece yolculuğu) olayı gerçekleştiğini,

Miraç olayının ise bir kez vuku bulduğunu belirtmektedirler.

Hz.Muhammed; Mirac dönüşü "Kırlar Meclisi"ne uğrar, Cem eda eyler, semah döner, engür içer.(16) Allah ile konuşmalarını anlatır. Meclisin üyesi ve bü-

yük tasavvufcu Abu-Zerr-Gaffari; Hz.Muhammed'e Allah'ı gördün mü ? Diye sorar.

Resûlullah'da, Allah'ı "nur" olarak betimler.(17)

Alevilik’de Cem ve Semah ibadeti, İsrâ ve Mirac olayı ile birlikte yaşama geç-

miştir. Semah’ın Piri,Ebu-Zerr-Gaffari’dır. Semah ve Cem’e müzik ise, Hz.Muham-med döneminde “tef” ile girmesine karşın, esas ritüel olarak şekillenmesi; Türklerin İslamiyeti kabûlleriyle olmuş ve çöğür, kopuz, gibi bağlama türleri girmiştir. Türkle-

rin Anadolu’ya gelişleriyle de ; keman, ney, kudüm gibi estürumanlar da cemlerde

kullanılır.

Gerçek anlamda ibadet Cemi ve Semah’ına ikrâr vermiş, nasip almış ve olgun-luk mertebesine erişmiş insanlar (bacı ve sofular) ancak girebilirler. Bu gün Cemev-

lerinde zahiren yapılan cemler, “eğitim ve öğretim cemleri”dir.

Gönül gözüyle “Tanrı”yı seyreyleyen”, insan-ı kamiller gerçek cem eylerler,

coşkulu vecd ile semah dönerler.

Birisi, Hz.Ali’ye Allah’ı gördüm mü ? Diye sorar. Hz.Ali’de: “Ben başımda ki

göz ile görmedim, kalp gözüyle gördüm ve şahadet ettim.” Diye cevap verir.(18)

Hz.Ali’nin bu net ve yalın cevabı, Alevi tasavvufunun özünü oluşturur. İnsanın

yüreğiyle cangözüyle Allah'ı görmesi, aşkı ile yeksan olması, ilahi sevgisiyle hemhal

olması, Alevi öğretisinin temel kuramıdır.

“İnsan Allah'ın bir tür yürüyen görünümüdür.Bunun içindir ki, Allah evrene

sığmadığı halde insanın kalbine sığmış, insana şahdamarından daha yakın olmuş-

tur.”(19) Bu anlayıştandır ki, Aleviler ibadetlerini hallka şeklinde “cemal cemale” ya-

parlar. Kâbe'leri insandır. Cem tapınma tarzının temel espirisi de budur.Bu espirinin

temel kaynağı da “Allah-İnsan-Kainat” bütünlüğü ve birliğidir.

8. KUR'AN-I KERİM'İN DÜZENLENMESİNE İLİŞKİN TARTIŞMALAR

Türkiye coğrafyasının değişik yörelerinden görüştüğüm 186 farklı ocağa men-

sup çok sayıda ki dede; Kur'an-ı Kerim'in 114 Sure ve 6666 Ayet'ten mürekkep oldu-ğunu belirtmişlerdir. Bu gün elde mevcut Halife Osman'ın tertiplettiği Kur'an'ın ise,

6234 Ayetden oluştuğunu ve 432 Ayetin eksik olduğunu vurgulamışlardır.

Kur'an'daki eksik ayetlerin; Ehl-i Beyt, Cem, Musahiblik, Kadın hakları gibi konuları içerdği için Halife Osman ve katiplik yapan Mervan tarafından yakılmıştır.

Kur'an ayetleri toplanırken Hz. Ali'ye danışılmamış onda bulunan "Fatıma Mushafı"

dikkate alınmamıştır. Peygamber'in eşlerinden Hafsa'daki mushafta incelenmemiş-

tir. Daha sonra Osman'ın topladığı Kur'an'ın dışındaki mushaflar zorla toplanarak

yakılmıştır. Emeviler ve Abbasiler döneminde de yüzbinlerce uydurma "Hadis" yaz-

dırılmıştır.

Tarihsel kaynaklar, Kur'an toplanırken izlenen metodu eleştirmektedirler.

Aleviler; Kur'an'ın 33 Cüz olduğunu kabul ederek, 3 Cüz'ün yakıldığını iddia etmek-

tedirler. Tüm bu kuşku ve tanıtızsızlığa karşın, Kur'an da Ehl-i Beyit'e ilişkin ve Alevi

ibadet, inanç ve ritüeller konularında çok sayıda Ayet vardır.

9. ALEVİLİK'DE İSLAM'IN ŞARTI

Alevi olmanın şartı: Allah'a kul, Hz.Muhammed'e ümmet, Hz.Ali'ye talip ve Hz.Hüseyin'inin yolundan gitmektir.

Alevilik'de İslam'ın şartı 40'dır. İmanın şartlarıda bu kırk şartın içinde mütâ-

la edilir. İmam Cafer ve Şeyh Safi Buyruklarında "12 ilke", "3 sünnet 7 farz", gibi şart-

var ise de bu kırk şartın kapsamına girmektedir.

Aleviler, Allah'a sevgiyle yaklaşırlar korkuyla değil. Bu nedenle Sünniler de var

olan ve imanın şartları arasında sayılan "Şerr'in Allah'tan geldiğine" inanmak Alevilerde

yoktur. Kader anlayışı ve yorumlanışı farklılık arzetymekte, insanın iradesiyle rabıtalan-

dırılmaktadır.

Aleviler, insanı doğuştan olgunlaşmamış,ham kişiliğe sahip olarak farzederler.

Bu nedenle de insana İslamiyetin kırk şartı aşamalı ve dört kademeli olarak uygula-narak; pişirilir, olgunlaştırılarak "İnsan-ı Kamil" yapılır. Böylelikle de olunlaşmış

bir topluma doğru evrilinir.

Kur'an-ı Kerim'in 4 zahiri ve 7 batını içeriği; 4 kapı 40 makam 360 menzil

şeklinde sistemleştirilerek, insanoğlunun yaşamda uyması gereken kurallar haline

getirilmiştir. Her Alevi'nin uyması gereken İslami şartlar bu ilkelerdir.

10. ALEVİLİK'DE ABDEST

Aleviler, Maide Suresi 6. Ayeti'ndeki tariflemeye uygun ve bu buyruğa göre

zahiri abdest alırlar. Bu temizlenmeye "dış abdest" denir. Bir de "iç abdest" vardır

ki; Mürşid-Pir-Rehber nezaretinde manen alınan batını "gönül abdesti" vardır.

11. ALEVİLİK'DE NAMAZ VE NİYAZ

Aleviler güneşe göre; namaz, niyaz ve dua ibadetlerini ayarlamışlardır. Güneş-in doğuşu ve batışı ile öğlen ortalamasına göre üç öğün dua seremonileri vardır. Bu

dualardan sonra işe ve aşı başlarlar. Gece yarısında yine bireysel dua ibadetleri vardır. Sünniler de olduğu gibi 5 vakit, Şiilerlerdeki gibi 3 vakit namaz ; Aleviler de yok-

tur. Alevilerde daha çok bireysel, Allah'ı anma ve dua (salat) faaliyetleri vardır.

Kur'an-ı Kerim'de namaza yönelik vakit ve şekil kavramları belirtilmemiştir.(20)

Kur'an'da 80 küsur yerde "secde" ve 264 yerde "dua" ibadeti faaliyeti geçmektedir ki,

Aleviler de bu faaliyetleri "Niyaz" olarak yapmaktadırlar.

Nisa Suresi 103. Ayet'te : "Allah'ı ayaktayken, otururken ve yan yatarken zikredin" buyurulmaktadır. Aleviler bu buyruk doğrultusunda cemlerde "niyaz" eda

ederler. Aleviler'de kible insanın cemalidir, kıyam salavat ile ayağa doğrulmadır,

kıraat ise Kur'an sure ve ayetlerinin duvaz ve nefeslerle diz üstü gelinerek saz eşliğinde okunmasıdır. Rükû'ya varma, Secde'ye inme, Sücûd yere niyaz, alın koyma, çapraz

el bağlama, boyun bükme gibi vücut ritüellerini; Alevi cem ibadetinin her safhasında

görmek mümkündür. Bu ibadet biçimine: "Halka Namazı" denir. Ramazan ve Kurban

bayram namazları iki secde halinde yapılan cem ile eda edilir.

Aleviler, Ayn-i Cem'de "Allah...Allah !" nidalarıyla yakarır ki; bu davranış

biçimselliği, Araf Suresi 55. Ayeti'ne dayanmaktadır. Bu Sure de şöyle emredilmekte-

dir: "Rabbinize yalvara yalvara ve için için dua edin..." Bu toplu tapınma ve yakar-malar sonrası da; canlar duazlar ve deyişler çalınıp söylenirken "için için" dua eder-ler ve huşu içinde sağa sola hafifçe salınırlar.

Aleviler'de toplu tapınma biçimi olan Cem ibadetleri dışında, bireysel olarakta

dua etme faaliyetleri vardır. Bireysel dua faaliyetleri sabah gün doğumunda başlar ve

gün batımında sona erer ki; Hud Suresi 114. Ayeti gereğince yapılır. Ayrıca gecenin

bir yarısında dua ve secde ibadetiyle, Allah'ı tesbih ve tevhid faaliyeti vardır.

12. AYN-İ CEM TÜRLERİ

"El ele el Hakk'a" ilkesi çerçevesinde zincirleme bütün ocaklar birbirine

bağlıdır. Ayn-i Cemleri de Ocakzade Dedeler yürütür. "Yol bir sürek binbir" anlayışı

gereği yöresel farklılıklar dikkate alındığında yılda 40 civarında cem türü icra edil-

mehtedir. Esas olarak 15 civarında Ayn-i Cem vardır.

Âl-i İmran Suresi 81. Ayeti gereğince; yedi ile onsekiz yaş arası her Alevi genç kız ve oğlan; "İkrâr verme ve nasip alma Cemi"yle bir ocağın talibi olur. Cemler; ilkeler, kurallar ve kurumlar yumağı içinde bir yıl içinde çözülerek yürütülür. Talip olan bir kimse; 4 Kapı 40 makam ve 48 Cuma'yı kabul etmiş sayılır. Tüm bu kurallara da uymak zorundadır.

Kadın erkek eşitliği ve bireysel özgürlükleri Aleviliğin temel taşıdır. Cemlerde

Dede'nin eşi "Ana" mutlak surette "post"ta dedenin yanında olmak mecburiyetindedir. Dede ile Ana bir tümlüğü ifade etmektedir. Cemi yürüten dedeye "sercem" dendiği gibi

"Dede Sultan" de denir. Eşine ise, "Ana Sultan", "Taclı Hatun" genç ise "Bacı Sultan" ya da "Anabacı" da denmektedir.

"Hakk-Muhammed-Ali Yolu"nda Hicri Takvime göre 48, Miladi'ye göre 52

hafta; perşembeyi cumaya bağlayan gece saat 19-20 sularında; Cuma Suresi gereğince

ce "Cuma Cemi" eda edilir.

Furkan Suresi- 62,64; İsrâ Suresi- 61,71,79; Âl-i İmran Suresi -113, Bakara Suresi -34; gibi bir çok ayetlere dayanarak, "Mürşid-Pir-Rehber"ın yol göstericiliğinde "ölmeden önce ölnerek", "ateşten gömlek giyilerek", "demirden leblebi yutularak", "serini meydana koyarak", "sırr-ı sır ederek", "Hakk ile yeksan ola-

rak" cemlere girilerek erkân yürütülür.

Musahiblik Cemi; Tebbet Suresi gereğince “çiğ”iken pişmiş iki canın ya da

iki ailenin yola alınış erkânıdır.Bu sure gereğince, iki can “Ebu Lehep” gibi boyunlarına

bükülmüş ip bağlanarak (iki tosun ya da koçlu kuzulu varsayımla) ve eşleri ardlarında,

ipin ya da yağlığın ucundan rehber tutmuş (yedeklemiş) olarak Pir huzuruna meydana

getirir.Canların rızalığıyla ve bir törensel seromoniyle yola alınırlar.

Görgü Cemi: Yılda bir kez kış aylarında “hac farızası” gibi kabul edilerek icra

edilir. Görgü Cemlerinde; dâra durma,sitem çekme, tarığa düşme, halka namazı, tevhid

çekme, boy verme, baş okutma, semah dönme,eğitim ve telkin,hakkullah verme, ikrar

alma, sorgulama-cezalandırma-aklama, gibi dinsel ve sosyal evreleriyle birlikte; lokma,

adak,kurban tıglama, gibi şölensel bölümleri ihtiva etmektedir.

Kadınli erkekli yapılan cem ibadetleri ; Alevi toplu tapınma biçiminin çok önemli bir törensel ve şölensel boyutunu oluşturur. Bu cemlerden bazıları şunlardır:

Abdal Musa Cemi, Muharrem Cemi, Hızır Cemi, Muhabbet Cemi, Nevruz Cemi,

Ayak Cemi, Kısır Cem, Yağmur Cemi, Birlik Cemi, Sünnet Cemi, Bayram Cemi,

Eğitim ve Öğretim Cemi, Kız ve Oğlan İkrârı Cemi, Musahiblik Cemi, Ölüyü Dâra

Çekme ve Dârdan İndirme Cemi, Şikayet-Sorgulama-Yargılama Cemi, Düşkün Kal-

dırma Cemi, Vb.

Bir takvim yılında belirli günlerde veya önceden saptanan günlerde ya da

ölüm gibi olağan üstü hallerde Cem düzenlenir. (21)

13. SEMAH

Aleviler’de semah bir ibadet biçimidir. Semah “Şems Suresi” gereğince

dönülür ve eda edilir. “Sırat-ı Müstakim”de nura (güneşe) gidişin simgesi olan semah;

“Makam-ı Mahmûd’a” ulaşmanında bir aracıdır. Sema’ya uçmayı betimleyen semah;

başlama, ağırlama, yeldirme, ile coşkuyla, cezbeyle, aşkla, vecdle uçar yel olurcasına

ruhsal ve döngüsel olarak, Allah ile bütünleşmedir.

Semah, ayakta Allah'a yapılan bir ibadettir. Semah, Hz. Muhammed'in Mirac'-

ını senbolize ettiğinden; semah ederken/dönerken Sercem'e (dedeye) sırt çevrilmez.

Semah Dünya'nın dönüşünü, Evreni ve Güneş sistemini senbolize eder. İnsan da mikro

düzeyde bir evrensel sistemdir. İradi ve bedensel özellikleriyle, bilgi ve becerisiyle

"Mutlak-ı Vucüd"un bir parçası olan insan, semah ile O'nunla hemhal olur.

14. TARIK ÇALMA YA DA PENÇE VURMA

Tarık çubuğu "batını" anlamda Cennet'teki Tuba Ağacı'ndan alınıp, Cebrail

tarafından Hz. Muhammed'e "Allah'a ikrâr" için "çalınan" bir kutsal değenektir.

Aynı uygulama Alevilerde "Tarık Altından Geçme" ibadet ritüelinde ki cemde Pir ta-

rafından talibin baş ile göğüs bölgesinin sırt kısmına yatay olarak 3 veya 12 vuruşlu

olarak değerlendirilir/vurulur. Bu işlem yapılırken dede "Tarık Suresi"ni okur. Toplu geç-

işlerde "Allah-Muhammed Ya Ali !" diyerek 3 kez vurur.Tarık olmadığı zaman dede

el (pençe) vurur. Pençe, Ehli Beyt'i simgeler. Ehl-i Beyt hakkında Kuran'da Ahzab

Suresi 33., Hûd Suresi 73. ve Kasas Suresi 12. Ayet'lerinde kesin hükümler vardır.

Bazı yörelerde Tarık; alaca değenek, erkân sopası, evliya, rıza gibi değişik

adlarla da anılmaktadır.

Diğer bir yoruma ve inança görede: Secde Suresi 18. Ayet ve Rad Suresi 29.

Ayet'in tefsirinde; "Tuba Cennet'te bir ağaçtır ki, asıl kökü Hz.Ali'nin sarayındadır

ve her müminin sarayına bir dal salınmıştır."(22) Burda ki batını anlam, her şeyin Hz.

Ali'de toplandığı ve bütünlendiğidir. Tuba ağacı da bunun simgesidir.

Hız.Muhammed 628 yılında Hudeybiye'de Müslümanları bir ağacın altında

toplayarak kendisine bağıllık yemini ettirerek biat aldı. Bunu yaparken, biat edip

ikrâr verenlerin sırtına, ağaçtan kestiği sopayı vurarak takdis ederken Fetih Suresi

10.ncu ve Tövbe Suresi 4.ncü Ayetleri okur. Bu biat törenine "Biat-ı Secer" (ağaç bi-

atı) ya da "Biat-ı Rıdvan" (Cennet Biatı) denmektedir.

Halife Ömer, kutsal sayılan bu ağacı keser. Hz.Ali yanlıları da bu ağacın dalla-

rını alıp saklarlar ve cem törenlerinde ikrâr asası olarak kullanırlar. İşte, Alevi Dede-

lerinin cemlerde tarık olarak kullandıkları 80-100 Cm. uzunluğundaki sopaların ya da

çubukların andığımız Rıdvan Ağacı'nın dalları olduğuna inanılmaktadır.

15. DELİL - ÇERAĞ UYANDIRMA

Cemlerde belirli bir dizin içinde, adap ve erkân sırası ile oniki hizmet sahibleri tarafından belirli peryodlarla ritüeller icra edilir. Bu faaliyetlerden birisi ve en önemlisi

de "çerağ uyandırma" ve "cem birleme" yani cem hitamında "çerağın dinlendirilmesi"

dir. Çerağ uyandırılırken; Nur Suresi'nin 35. nci Ayeti okunur. Bu meyanda Çerağ tecemeni ve gülankı da okunur. Çerağ'a yol gösterici anlamındı "delil"de denmektedir.

Çerağlar; tek mumlu kandil, üç mumlu, oniki ve kırk mumlu olmak üzere çok kolu şam-

danlardır. Tek mumludan başlamak üzere kandiller uyandırılır. Dinlendirme işlemi ise,

çok kolludan başlanarak teke doğru gidilir. Müsahib Ceminde ise; tığlanan koçun kuy-

ruk yağından yapılan üç fitilli çerağ uyandırılır. Çerağların her biri birşeyi senbolize

eder. Çerağ tek başına; ışığı, aydınlanmayı ve Allah'ın nurunu simgelemektedir.

16. ONİKİ OCAK - ONİKİ POST VE ONİKİ HİZMET

Hâce Bektaş Veli; 1240 Babai kırımı sonrası Batını zümreleri yeniden örgüt-leyerek yapılandırır. 12 Mürşid Seyyid Dede Ocağını "Velayet Makamı" olarak ken-

dine bağlar ve Anadolu'da yaygın-örgün (mürşid-pir-rehber-talip) altyapısını oluşturu-rarak, yeniden hiyerarşik zincirleme ile "Dedelik Kurumsal" yapısını kurar. Hâce Bektaş Dergahına bağlanan 12 Mürşid Ocağı yıllık "Karakazan Hakkı" olarak da

"çerağlık" vermekle yükümlü kılınmıştır. Bu ocaklardan bir tanesinde benim mensub

olduğum “Şeyh Hasan Ocağı”dır.

Cem ibadetinde ilk halkayı teşkil eden ve posta oturan dede ve babalara ulu

kişilere izafeten 12 post makamı ihdas edilmiştir ki, her birinde özel görevleri vardır.

Cem’lerdeki 12 Hizmet Sahiblerinin görevleri İslamiyet öncesi vede sonrası

“Kâbe”deki vazifelilerin Cemevlerine adaptasyonudur.(23) Eski Türk dini törenleri

ile Hitit kült ayinlerinde de benzer “din hizmetlileri” vardır.

17. HAKK’ULLAH YA DA ÇERAĞ HAKKI

Alevilerde dini harcamalar cemaate bırakılmıştır. Devletin ya da o dönemdeki

yöneticilerin din üzeride otorite kurmamaları için yöntem olarak; dinsel giderlerini Alevi toplumu tarafından karşılanması cihetine gidilmiştir. Bugünkü demokrasi ve laik-

lik anlayışında ki; inançların ve dini mekanların devlet kontrolünden ve müdahalesinden çıkarılarak, “sivil topluma” yani “cemaatlara” bırakılması görüşü ve uygulaması;

Toplum Tasarımında Bir Alevilik Belgesi "Medine Vesikası"

İsmail Onarlı tarafından yazıldı.

çok eskiden beri Alevilerce hayata geçirilmiştir. Aleviler bu durumu neye dayanarak

gerçekleştirmişlerdir ?

Aleviler, ibadet kurumlarının idamesini Kur'an'ın şu Ayetleine dayanarak

yaşamasını sağlamışlar ve bugüne dek getirmişlerdir. Enfal Suresi 41. nci ve Haşr

Suresi 7. nci Ayetleri gereğince; her ikrâr vermiş talip ve musahib kardeşler yılda

bir kez olmak kaydıyla "Hakk'ullah" diğer adıyla "Çerağlık" vermek farz kılınmıştır.

Din vergisi de diyebileceğimiz bu nakti ya da aynı ödenti kişinin veya ailenin yıllık

net kazancının beşte biri (1/5) oranındadır. Alınan bu "Hakkullah" da beş eşit parçaya

bölünerek şöyle üleştirilir: 1) Velayet Makamı olarak Hâce Bektaş Dergah'ına "Kara-

kazan" hakkı. 2) Mürşid Makamına. 3) Pir Makamına. 4) Rehber Makamına. 5) Fakir

ve yoksullara. Hakkullah yıllık "görgü cemi" döneminde ya da harman sonu rehberler

tarafından toplanır ve cemi yürüten dede; hiyerarşik yapıya göre ve köy ya da yöredeki

fakir ve yoksulların, ihtiyaç sahiblerin durumları göz önüne alınarak paylaştırılarak dağıtılır.

Bazı dönemlerde dergahlara devlet yöneticiler ve Sultanlar tarafından da “çerağ

akçesi” gönderildiğini bilmekteyiz. Alevi dergahları daha çok birer üretim merkezleri

şeklinde örgütlenerek çalışmışlardır.

Tarihsel kaynaklardan: Selçukluların Hasan Sabbah ve Alamut Daileri ile Suriye

Nizari İsmaililere (24); Osmanlıların ise Erdebil, Hâce Bektaş, Antalya Şahkulu dergah-larına “çerağ akçesi” verdiklerini öğrenmekteyiz.

18. ÖLÜ DÂRİ VE ERKÂNI

Alevi, Sünni, Şii yada diğer mezhep ve tarikatlar ölüm olayında insana ortak

bir bakışla “cenaze namazı”nı kılma şeklinde mutabakat sağlamışlardır. Cenaze defin

işlemleri ve namazı dışında, Alevilerde ayrıca kendi ictihatlarına göre de adabları ve erkânları vardır.

Alevi inanç ve töresinde; Hakk'a yürüyen bir kimse (kadın veya erkek) daha

naışığı gömülmeden bir "Toprak Kurbanı" tığlanır. Cenaze evden çıkarken "Su Selası"

denilen "hüseyini" makamında nefes söylenerek uğurlanır ve ardından koyvayla su

dökülerek yolcu edilir.

Cenazenin defnedildiği günü akşamı ölen şahıs, "Dâra Çekilir", ve "Ölü Dârı

Erkânı ve Cemi" düzenlenir. Ölen şahıs musahibi ve birinci derecede ki akrabala-

rıyla sorgulanır. Meftanın insanlara borcu-alacağı varsa ödenir.İncinen varsa rızalığı

alınır. Ölen şahıs "kul hakkı"yla "dar-ı beka"ya gitmez.Bu dünyada aklanır ya da düşkün olarak gönderilir.

Birinci günü kesilen kurban pişirilerek "ölü aşısı" yemeği verilir. 40. cı günü ise; "Dârdan İndirme Erkânı/Cemi" düzenlenerek, "toplumdan rızalık" alınarak, Hakk'a yürüyen dârdan indirilir. Kırkıncı günü yine yemek verilir. Bu cemde ölen şahıs aklanır ya da "ulu divan" a bırakılarak "uhrevi dünya"ya yolcu edilir. Alevilik'de 1 - 40 gün arası geçen zaman aralığı "berzah alemi" olarak anılır k; bu ölen şahsın son "görgü cemi"nin yapıldığı bir dönemi kapsar. Alevilik'te ölüye telkin yoktur.

Ölen insan düşkünse "Dâr Cemi" düzenlenmez, kurban da tığlanmaz. Şeklen

Şeriata uygun cenaze namazı kılınarak, rızalık alınmadan defnedilir.

19. HIZIR ORUCU

Aleviler Şubat ayının ikinci haftası on günü Perşembe'ye gelecek tarz da 3 gün Hızır orucu tutarlar ve sonunda da cem düzenlerler. Oniki çeşitli Pohut Helvası yapılarak son günü kutsal yerlerde lokma olarak dağıtılır. Ya da Cemevinde yenir.

Bazı yörelerde Hızır Orucu; yine şubat ayının ikinci haftası perşembe gününden başlanarak, üçüncü hafta perşembe gününe kadar 7 gün tutulur, Hızır kurbanı tığlanarak Cem yapılır.

Hızır orucu; Kehf Suresi 60,72; Al-i İmran Suresi 41 ve Bakara Suresi 203. Ayetleri gereğince 3 gün olarak tutulmaktadır. "Oruç tutmak, sadece yemekten içmekten kesilmek değil, nefsin isteklerinden uzaklaşmaktır." Bu nedenle, Aleviler; Hz.Adem'den

Hızır Muhammed'e değin tüm peygamberleri İslam kabul etmişler, Onların tebliğ ettikleri Vahy'leri farz telakki ederek yerine getirmişlerdir. Hızır Orucu'da böylesi bir ibadettir.

20. MUHARREM ORUCU

Muharrem ayı, Arap toplumunda takvimin ilk ayıdır. Yılbaşı olmasından dolayı Muharrem ilk günleri kutsal sayılmıştır. Bakara Suresi 183. Ayet'inde belirtildiği gibi önceki topluluklara da oruç farz kılınmıştır. Hz.Muhammed'inde Muharrem'de oruç tuttuğunu İslami kaynaklardan bilmekteyiz. Fecr Suresi 1.- 5. Ayet'te "muharrem ayı"nın ilk on gecesini işaret ederek ve "on peygambere" izafeten, "on geceye yeminle başlar"ki kutsiyeti ifade etmektedir. Kur'an'ın Fecr Suresi'ne dayanarak Aleviler "On Gün Muharrem Orucu" tutarlar. Muharrem'in 10'unda da Hz.Hüseyin şehid edildiği için, ilave olarak 2 günde "yas Orucu" tutarlar. Aleviler esas olarak muharrem de 12 gün oruç tutmaktadırlar. Bazı yörelerde ise, 15 gün olarak oruç tutulmaktadırlar ki bu durum farz değildir. Kur'an'da Muharrem orucu 10 gün farz kılınmıştır.

21. RAMAZAM ORUCU

Hız.Ali ramazan ayında şehid edildiğı ve Muaviye'inde bayram yaptığı için Alevilerin büyük çoğunluğu ramazan da oruç tutmamaktadırlar. Buna karşın Hız.Ali'nın şahadetinden dolayı 9 gün oruç tutanlarda vardır. Ramazan ayının 20'sinden sonra, Kur'an-ı Kerim nüzul ettiğı için bazı Aleviler 9 gün bazıları ise, Kadir gecesi ile birlikte olmak kaydıyla 3 gün oruç tutmamaktadırlar.Görüştüğüm Alevi dedelerinin tümü ramazan ayında 29 veya 30 gün oruç olmadığında hemfikirler. Ramazan'ın 3 veya 9 gün tutulacağına ilişkin ise dedeler farklı farklı görüş ileri sürmekteiler. Dedelerin çoğunluğu ise, Kadir Suresi ve Bakara Suresi 185.nci Ayet buyruğunca 3 gün oruçun tutulabilineceğini söylemektedirler. Ramazan da 3 gün oruç sonrası, ramazan bayramında iki secde/tevhid halkasıyla cem eda edileceğidir.

22. İNFAK - ZEKAT - FITRA

Alevilik'de "kul hakkı" birinci önceliklidir. Her şey insana endekslidir. Müminin malı ve kazancında diğer müminlerinde hakları vardır. Allah'ın verdiğini insanlara vermek farz ve görevdir. Hız.Muhammed "komşun aç ise sen tok yatıyorsan bizden değilsin" buyurmaktadır. Kur'an-ı Kerim'in tüm muhtevası "infak" üzerine kurulmuştur. Sosyal adalet kavramı olan "infak" şartı ve farzı; malın insanlık uğruna harcanmasını getirir. Zekat ve Fitra de bu bağlamda ele alınarak farz kılınmıştır. Aleviler de zekat "Hakkullah" içinde mütala edilmiştir. Kazancın beşte biri (1/5) Hakkullah olarak verilir ki bununda (1/5)'i fakirlere verilir. Fitra'da yine yoksullara verilir. Adaklarda daha çok "infak" çerçevesinde düşünülür. Kur'an'da zekat 250'yi aşkın ayette salat ile birlikte ifade edilmektedir ki, bir ibadet faaliyeti olarak farz kılınmıştır.

23. KURBAN VE LOKMA

Alevilerde, kurban, lokma dağıtım ve yedirme faaliyetleri Kur'an'daki "infak"çerçevesinde ele alınarak bir ibadet biçimi olarak yerine getirilir.

Aleviler’de: İkrâr kurbanı,Musahip kurbanı,Abdal Musa Birlik kurbanı, Hızır Kurbanı, Kurban Bayramı kurbanı, Düşkün kaldırma kurbanı,Muharrem Kurbanı, Nevruz Kurbanı,Dâr Kurbanı,Toprak Kurbanı gibi ibadete yönelik kurbanların dışında daha çok “ulu” kişilere adanan adak kurbanlar vardır. Her cemde muhakkak kurban yemeği/aşı veya lokma denilen yiyecekler yenir. Lokmasız cem olmaz.

Alevilk’de “kurban kesmek” terimi kullanılmaz yerine “kurban tıglamak” kavramı

kullanılmaktadır. Şölen’de diyebileceğimiz bu tip törensel ve görsel ritüelli yemek yeme, şerbet içme merasimleri daha çok Türk gelenek ve göreneklerinden kaynaklanmaktadır. Antik-Anadolu uygarlıklarında da bu tip kurban törenleri vardır.

24. ALEVİ KİMLİĞİ

Bilimsel tarih metodolojisiyle baktığımızda Alevilik; İslami daire içinde olup

çok kültürlü bir yaşam biçimidir. Heterodoks İslam olan Alevilik’de; Türk töresi,gelenek ve görenekleri baskın olmasına karşın, tek bir ulusa dayanmamaktadır. Aleviler toplum-

sal temelde de bir sınıfa dayanmamaktadır. Aleviler şehirleşmenin getirdiği kültürel

kırılmalar ve sosyo-ekonomik kopuşlar sonucu; “Kimlik Yarılması”na doğru evrilmiştir.

Bu nedenle de Alevilik tanımı muğlaklaşmış, kültürel ve inançsal boyutuyla erozyona uğramıştır. Bugünkü yaşadığımız toplumda köken olarak “aleviler var”dır. Ama, Alevi felsefesi, kültürü, inancı, yaşama biçimi adeta yok edilmeye çalışılarak, folklorik hale dönüştürülmüştür.

Son on yılda “Alevi Uyanışı” her düzeyde örgütlense de, geleneksel Alevilik doğal

“mecrası”ndan çıkarılmaya çalışılmış; bazı yazar ve dedelerce geçici set çekilsede (25),

bu çabaların devam edeceği ve sinsice darbe vuracağı gözükmemektedir. Alevi öğretisinde çeşitli dini ve ideolojik çevrelerin bulanıklık yaratmalarının başlıca nedeni şudur:

Aleviler; tarih bilincinden ve bilimsel düşünce metodolojisinden yoksun kalarak,

kendi köklerinden giderek uzaklaşmışlar ve son kerteye gelmişlerdir. Aleviler “ütopya”

larından vazgeçerek geleneksel söylemlerini bırakmışlardır. Tarihsel süreç içinde Alevi

toplumuna önderlik etmiş, “ulu”larının düşünce ve davranış muhayyilesinden kopmuşlar,

tarihsel hafızalarında var olan düşünce ve davranış birlikteliğini yaşama geçirememişler-

dir. Tüm bunların yerinede bir şey ikâme edemediklerinden “boşluk”ta kalmışlardır.

İşte, bundan dolayı da bazı çevreler Alevileri kendi saflarına çekerek asimile etme-

ye çalışmakta ya da “kullanmak” istemektedirler.

Kısaca bugün Aleviler tarihsel ve geleneksel “kimlik”lerine sahip çıkmaları için

ne yapmalıdırlar:

Aleviliğin geleneksel inanç boyutu muhafaza edilerek; Aleviliğin diğer kurum ve

kuruluşları çağdaş ölçüt ve kentsel koşullara göre yeniden tanımlanmalı ve yapılandırıl-

malıdır.

Alevi inanç öğretisini bugüne kadar yaşatan “Dedelik Kurumu” yeniden ihya edil-

melidir. Nitelikli dede yetiştirmek için “fakülte” düzeyinde okul acilen açılmalıdır.

Cemevleri tarihsel özelliklerine ve işlevine uygun kültür merkezleri haline getir-

Toplum Tasarımında Bir Alevilik Belgesi "Medine Vesikası"

İsmail Onarlı tarafından yazıldı.

İlmelidir.

Alevi vakıf ve dernekleri demokratik bir yapıya kavuşturulmalıdır. Dergahlar

cemaatin söz ve karar sahibi olduğu katılımcı bir yapıya dönüştürülmelidir. Kadınların ve

gençlerin Cemevlerine gelmeleri özendirilmelidir.

Alevi felsefesinin "etik seçimi"nde dünya nimetlerinin "ortak paylaşımı" vardır.

Yine, Alevilik ahlaki alanında "ben" yoktur, "biz" vardır. Bu anlayıştan hareket ile, bütün vakıf,dernek,dergah ve cemevleri; kendi tüzel kişiliklerini koruyarak merkezi bir

yapıda bir çatı altında birleşmelidirler. Ancak bu yapılanma sonucu; Alevilerin hak.hukuk

ve özgürlükleri sağlanarak yaşama geçirilebilir.

İsmail ONARLI

12 MAYIS 2000 AVCILAR/İST.

DİPNOTLAR :

[*] Bu Makale : TC. Kültür Bakanlığı'nın katkılarıyla Cem Vakfı'nın 12-15 Mayıs 2000 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlediği , "Anadolu İnanç Önderleri İkinci Toplantısı"nın 4.Oturumuna sunulan bildiridir.

1.Prof.Dr.Muhammed Hamidullah: "İslam Peyganberi (hayatı ve faaliyeti)" İrfan Yay. 1990/91 İst.,Cilt:I-II, 5.Bas.

2.Ali BULAÇ:

a) "Medine Vesikası Hakkında Genel Bilgiler", Birikim Dergisi Sayı:38/39 İst.1992

b) "Medine Vesikası Üzerine Tartışma, I ve II," Birikim Dergisi Say: 47 ve48, İst.1993

c) "Sözleşme Temelinde Toplumsal Proje", Birikim Dergisi Say:40 İst.1993

3. İsmail ONARLI: "Medine Vesikası ve Alevilik", Kervan Dergisi,Sayı:66, Mart 1998 İst.

4. İmam Cafer -i Sadık Buyruğu: Haz.Adil Ali Atalay (Vaktidolu), Can.Yay.9.Bas. İst.1999 s.92-98

5. El-ŞEHRİSTANİ: "El-Milel ve'l-Nihal" Os.,İst.1845 ve Al Shahistani: "Kitab al-Milal" Çev.: Jean-Claud Vadet, "Les Dissidences de l'Islam", Paris 1984 Bak.

6. Sahih-i Buhari: Mutasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi; 7.Cilt,8.Bas.,DİB.Yay.

Ank.s.75-77 ve M.Hamudullah'ın Age.Bkz.

7. Hasan Basri Çantay: "Kur'an-ı Hâkm ve Meâl-i Kerim", Neşre Hazırlayan: Doç.Dr. M.A.Yekta Saraç, Risale Yay.İst.1997 ile (1.Bas.1957'ye) deki Ayetlerin Türkçesine Bakınız.

8. Y.N.Öztürk, S.Ateş, A.Bulaç, H.Yazır, Ö.N.Bilmen'in Kur'an çevirilerine bakınız.

9. Ahmet Bican Efendi: "Envâr-ül âşikin" (Aşıkların Nurları), Huzur Yay.İst.s.411-413

10. İsmail Hakkı İzmirli: "Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Anlamı, Eren Yay.1977 İst.

11. Ali Bulaç: "Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Anlamı (Meal ve Sözlük), Birim Yay.İst.1985 ilgili sure ve dipnotuna bakınız.

12. Prof.Dr.Muhammet Hamidullah: "İslam Müesseselerine Giriş", Türkçesi: İhsan Süreyya Sırma,İst.1992 s. 65-69 ve Sahih-i Buhari,DİP.Yay.1991 cilt/Sayfa: 2/544, 5/276 11/59 bakınız.

13. Anton Jozef Dier: "Anadolu Aleviliği",İst.1991,s.103

14. Prof.Dr.M.Hamidullah: "İslam Peygamberi"Age. S. 134-148

15. Prof.Dr.Y.N.Öztürk: "Kur'an'daki İslam" l6.Bas.1997 İst.s.58-59

16. Doç.Dr.Bedri Noyan: "Bektaşilik ve Alevilik Nedir ?" Ank.1985 s.50

17. Prof.Dr.M.Hamidullah, Age. Cilt-I, s.139

18. Murtaza Mutahari: "İnsan-i Kamil" İst.1989 s.161

19. Prof.Dr.Y.N.Öztürk: "Tarih Boyunca Bektaşilik" 3.Bas. İst.1985 s.50

20. Prof.Dr.Y.N.Öztürk: "Kur'an'ın Temel Kavramları" ve "Kur'an'daki İslam" Yeni Boyut Yay. İst. Adlı eserlere bakınız.

21. Mehmet Yaman: "Alevilikte Cem" ve "Alevilikte Cenaze Hizmetleri" adlı kitaplara bakınız. (1998-1999 İst.kendi Yay.)

22. Hazireti Ali Divanı: Ter.Şerh eden: Müstakimzade Süleyman Efendi; Günümüz Türkçesi: Şakir Diclehan, Ana Yay.İst.1981 s.69

23. Ord.Prof.İsmail Hakkı Uzunçarşılı: "Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı" TTK. Yay.Ank.1984, 2.Bas.s.161 dipnotuna bakınız.

24. Dr.İsmail Kaygusuz'un: "Al Hamawi, Al Şehristani, Farhad Daftary'nin İngilizce ve Fransızca olan eserlerinden çevirdiği yayınlanmamış notlarından" alınmıştır.

25. "Alisiz Alevilik Olur Mu ?" Ortak kitap, Ant Yay. 1999 İst.